

Про зміст функції прокуратури як учасника кримінально-виконавчих правовідносин

Дудко Є.В., прокурор відділу нагляду за додержанням законів органами СБУ, державної митної служби та державної прикордонної служби управління нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні прокуратури міста Києва

У науці під функцією розуміють роботу кого,- чого-небудь і обов'язок, коло діяльності когось, чогось [1, с. 717]. Це слово походить від латинського *function* (відправлення, діяльність) [2, с. 635].

Функції прокуратури визначені в Конституції України (розділ VII), Законі України «Про прокуратуру» та в інших нормативно-правових актах. При цьому слід зазначити, що, приймаючи у жовтні 2014 року нову редакцію Закону України «Про прокуратуру» [3], Верховна Рада України не дотрималась у повній мірі вимог принципу верховенства права, що закріплений в ст. 8 Конституції України, а саме: у законі дещо звужений статус прокуратури України, зокрема цей державний орган позбавлений функції так званого «загального» нагляду. Такий підхід законодавця навряд чи можна визнати правильним, позаяк, відповідно до вимог ст. 8 Конституції України, в нашій державі визнається і діє принцип верховенства права, згідно якого Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти мають прийматися на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Більш того, норми Конституції України є нормами прямої дії. Як з цього приводу вказано в п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 року №9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя», оскільки Конституція України, як зазначено в її ст. 8, має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії, суди при розгляді конкретних справ мають оцінювати зміст будь-якого закону чи іншого нормативно-правового акту з точки зору його відповідності Конституції і в усіх необхідних випадках застосувати Конституцію як акт прямої дії [4, с. 196].

Цікавим у зв'язку з цим є висновок О.В. Петришина, який зазначив, що Основний Закон, проголошуючи Україну правовою демократичною державою, виключає тавтологічне широке розуміння верховенства права, натомість орієнтує на тлумачення цього принципу у вузькому значенні - з позиції співвідношення права й закону як верховенства права над законом. Звужений, більш спеціальний підхід до розуміння принципу права дає можливість розглядати питання демократичної організації державної влади й панування права в суспільних відносинах як відносно автономні, сконцентрувати увагу правознавців на, власне, правовій проблематиці й ролі судових органів як остаточного арбітра з питань права в забезпеченні й захисті прав та свобод людини і громадянина [5, с. 19].

Саме цей принцип побудови правових норм і їх співвідношення з нормами Конституції України і мала б враховувати Верховна Рада України, приймаючи нову редакцію Закону України «Про прокуратуру». На практиці вийшло навпаки. Більш того, створено небезпечний прецедент (фр. *precedent*, від лат. *praesens* - те, що передус; випадок, який мав місце раніше та що є прикладом або оправданням для подальших випадків подібного роду) [2, с. 465], який може перерости в постійну практику діяльності Верховної Ради України та створити умови для посягання не тільки на демократичні засади

діяльності нашої держави, але й для порушення прав, свобод і законних інтересів громадянина і людини.

Зміст цієї проблеми полягає в наступному.

Відповідно до вимог ст. 121 Конституції України, прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються:

1) підтримання державного обвинувачення в суді;
2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених судом;

3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;

5) нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами [6].

У новій редакції Закону України «Про прокуратуру» (ст. 2) до функцій прокуратури віднесено:

а) підтримання державного обвинувачення в суді;
б) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом;

в) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

г) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [3].

При цьому в п. 1 розділу XIII «Перехідні положення» даного Закону зазначено, що прокуратура виконує функцію нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами виключно у формі представництва інтересів громадянина або держави в суді.

Таким чином, норми Закону України «Про прокуратуру» не в повній мірі кореспондуються з відповідними нормами Конституції України, ігноруючи при цьому закріплені в Основному Законі принцип верховенства права. Як з цього приводу зауважив О.В. Петришин, проблема тут не лише в тому, щоб указати на відмінності між правом і законом, як це часто-густо зазначається у правовій літературі, оскільки здебільшого вони провадяться із суто нормативістських позицій, як-то право - це зміст, а закон є його формою. Адже навіть в історичному вимірі в період середньовіччя верховенство права трактувалось у більш широкому розумінні - як божественний чи природний закон, призначення якого вбачалося в обмеженні світської (державної) влади. Запровадження принципу верховенства права передовсім передбачає необхідність розгляду правової проблематики у контексті суспільства в цілому, а не лише його державно-владної організації, що дає змогу не тільки розставити важливі аспекти в проблематиці співвідношення державної влади і громадського суспільства, а й створює можливість для більш адекватного розуміння права, зміст якого за цих умов стає глибшим і змістовнішим [5, с. 19].

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник української мови /Упоряд. Т. В. Ковальова. - Х.: Фоліо, 2005. - 767 с.
2. Булько А.Н. Большой словарь иностранных слов 35 тысяч слов. - Изд. 3-е, испр., перераб. - М.: Мартин, 2010. - 704 с.

3. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697- VII // Голос України. - 2014. - № 206 (5956). - 25 жовт. - С. 1-21.
4. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18 черв. 1999 р. № 10 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / уряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. - К.: ПАЛІВОДА А.В., 2011. - С. 136-141.
5. Петришин О.В. Верховенство права в системі дії права // Проблеми законності: Респ. Міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. - Х.: Нац. юрид. акад. України, 2009. - Вип. 100. - С. 18-30.
6. Про відновлення дії окремих положень Конституції України: Закон України від 21 лютого 2014 року № 742-VII // Офіційний вісник України. - 2014. - № 19. - Ст. 583.

Кримінально-правові засади безпеки: порівняльно-правове дослідження

Єрмошенко І.А., студент юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

У національній кримінально-правовій літературі, в якості альтернативи поняттю «кримінально-правові заходи безпеки», що більш вживане в іноземних правових джерелах, використовується інше, більш вживане - «заходи кримінально-правового впливу (характеру)». Кримінально-правовий вплив є більш широкою категорією. В узагальненому вигляді кримінально-правовий вплив містить як заходи кримінально-правового характеру, правову культуру, правосвідомість, так і судову практику з конкретних кримінальних справ. При вузькому розумінні заходи кримінально-правового впливу, таким чином, фактично збігаються із заходами кримінально-правового характеру.

Під заходами кримінально-правового характеру (кримінально-правовими заходами безпеки) слід розуміти засоби впливу (прийоми, спеціальні дії), які передбачені законом про кримінальну відповідальність за вчинення злочинного чи зовні схожого на нього діяння або суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною цього закону, та пов'язані з обмеженнями чи позбавленнями найбільш значущих для людини прав і свобод або зі звільненням особи від кримінальної відповідальності та покарання чи навіть взагалі з її непритягненням до такої відповідальності.

На сьогодні є всі підстави стверджувати, що в системі вітчизняного кримінального права спостерігається наявність самостійного інституту заходів кримінально-правового характеру, який постає у вигляді так званого диференційованого кримінально-правового інституту. Змістом заходів кримінально-правового характеру є певний обсяг державного примусу, пом'якшення та заохочення.

Усі заходи кримінально-правового характеру можна поділити на каральні та некаральні заходи. До каральних заходів кримінально-правового характеру відносяться 1) види кримінальних покарань (ст. 51 КК України); 2) види покарань, які реалізуються через його пом'якшення або заміну (ч. 3 ст. 74, ч. 1 ст. 58, ч. 1 ст. 62, ст. 82 КК України тощо). Некаральні заходи кримінально-правового характеру включають у себе: 1) некаральні заходи кримінально-правового характеру, через які реалізується кримінальна відповідальність, та 2) некаральні заходи, які реалізуються поза межами кримінальної відповідальності.

Під застосуванням заходів кримінально-правового характеру слід розуміти діяльність уповноваженого органу (суду, слідчого або прокурора) щодо прийняття та закріплення у відповідному процесуальному документі остаточного рішення про призначення, заміну або пом'якшення, продовження, припинення або визначення регламентованих законом юридичних наслідків вчиненого злочинного чи зовні схожого на нього діяння або суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною КК України. Метою